

JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA HIDDHAH IYO TACLIINTA SARE

KACOO DALKA BEERTA

ABUURKA MIRAH A IYO DAAQA

BEERIDDA BASASHA

CAYAYAANKA GALA CUDBIGA SOOMAALIYA

ILAALINTA CAYAYAANKA DALKA SOOMAALIYA

**JAMHUURIYADDA DIMOQRAADIGA SOOMAALIYA
WASAARADDA HIDDAHA IYO TACLIINTA SARE**

KACOO DALKA BEERTA

ABUURKA MIRAH A IYO DAAQA

BEERIDDA BASASHA

CAYAYAANKA GALA CUDBIGA SOOMAALIYA

ILAALINTA CAYAYAANKA DALKA SOOMAALIYA

**WASARADDA HIDDAHA IYO TACLIINTA SARE
QAYBTA HANUUNINTA DADWEYNNAHA**

KACOO DALKA BEERTA

Waxaa beddeley : Maxamuud Caalin Nuur

Muqdisho, 1972

A R A R

Eebbeheen baa leh; Eebeeheenna Ummad Kacaan ah oo cadowgeeda libinguleed had iyo jeer ka hesha ina ka dhigay. Siduu Jaalle SIYAAD yiri, cadowyadeenna ugu waa weyn gaajadaa ka mid ah.

Tusaala ahaan, “qofkeenna beera kiish galley ah ee ku guuleysta tarminteeda wuxuu la mid yahay sarreeye Guuto oo inoo soo hoyiyey guul uu kula dagaallamay cadow ina soo weeraray”. Tarminta khayraadka dalkeenna ka baxaa waxay tahay guul iyo lib aan ku jebinney cadowgeenna BAAHIDA ah. Waxaan u baahanno beeristiisa ma aha oo qur ah wax la cuno oo gaajada ina ka suuliya ee beeridda hugga la huwadaana waa ka mid BAAHIDA cadowyadeenna ugu waaweyn.

Buuggaan ka kooban dhawrka meeris wuxuu wax inooga sheegaya tar-minta cudbiga (Suufka baxa); Cudbigana waxaa laga sameeyaa dun. Duntana waxaa laga sameeyaa hugga aan huwanno. Waxaa cad inaan ka baahi bixi karno cudbiga ama suufka oo aan dalkeenna ka beeri karno.

Wax aan beerno maonaheedu ma aha beeraha aan badinno oo qur ah ee waxaa weey aan dalka iyo ciiddiisaba si aad ah u nafaqayno si uu u tarmo waxaan beernaa. Waxaa intaa raacsan, inaan dalkeenna inta wax beerista ku habboon beeraha ku fidinno innagoo dhibaatooyin wax beeridda ku yimaada mid walba gaar ahaan u ilaalinayna.

GUUD AHAAN CUDBIGA BIXIDDIISA

Dhirta cudbigu ka boxo ugu horrayntii waxaa isirkoodu ka bixi jirey dalka Hindiya. Sida la ogsoon yahay Ummadda Hindiguna huggey huwadaan waxay samaysan jireen ugu yaraan 5,000 oo sano muddo maalinka maanta ah laga joogo.

Waxaa intaa raacsan in Ummadda Hindiga ahi ay ahaan jireen dadkii ugu horreeyey ee dunta maleega si ay uga sameeyaan dhar. Waqtigaa isaga ah; sida la ogsoon yahay dharka Hindigu sameeyaan waxaa lagu huwan jirey dalalka Aasiya iyo inta u dhaw dhammaantoodba. Meeshaas waxaan ka ogaaney inay reer Yurub dhuug — oo ah idiin jilicsan — xiran jireen marka reer Aasiya dharka Hindigu sameeyo gashan jireen.

Imminka cudbiga aan kacaannimadeenna idiinku guubaabinayno, in dhalinteenна beeraleyda ahi ay beerto waa m'd dalalka Aasiya iyo Afrika isir u leeyihiiin beeristiisa. Dalkeennuna cudbiga beeriddiisa aad buu caan ugu ahaan jirey. Taariikhdu waxay ina xusuusisay in dharka huwashadiisu ay tahay mid labadan qaaradood ee maalinka maanta ah walaala ah (Aasiya iyo Afrika) ay ab iyo isir u lahaan jireen hiddaha iyo dhaqanka dhar huwashaa.

JAADADKA CUDBIGU KALA YAHAY

Dhirta cudbigu ka baxo waa kala jaad. Qaarkood duurka ayay ka baxaan, qaarkoodna dadka ayaa beerta. Sida badan, dhirta cudbigu way isku tallaalmi kartaa mar walba oo dadku dhirta ay doonaan inay cudbigu ka baxaan salkeeda wax ka baddaalaan oo ay wanaajiyaan. Sida la ogsoon yahay inkasto dhirta cudbigu ay jaadad badan tahay haddana ab iyo isir raadin-toodu waa afar.

Jaadadka dhirta cudbiga waxaa ka mid ah kuwo geed adayg ah oo ka baxa dalalka kulul ee roobku ku yar yahay. Marka laysku celceliyo qotonkoodu inta uu dhulka kor uga kacaansan yahay waxa lagu qiyaasay 2

mitir; caleentooduna waa yar tahay; midabka ubaxa ay bixiyaanna waa guduudan yahay; dunta laga sameeyo mid asalkeedu fiican yahay ma aha.

Jaadka labaad waxaa weeye mid dhirtiisu dhulka kor iskaga taagto 1.50 mitir; caleentiisuna qaddar bay ballaaran tahay; midabka ubaxa dhirtiisa ka baxaana waa huruud — Cudbigiisa dunta laga sameeyo way iska ladan tahay oo waa meel dhexaad.

Jaadka saddexaad waxaa weeye dhirta cudbigeeda laga sameeyo dharka wanaagsan ee si aad ah u ladan. Dhirtaas inta qotonkeedu yaallaa waa 2.50 mitir. Xididdo badan baa ka farcama geed walba oo dhirta ka mid ah; caleentiisu way ballaaran tahay; midabka ubixiisuna waa hurdi. Cudbigiisu waa miiq dheer yahay jaadkaas.

Jaadka afraad ee ka mid ah dhirta waxaa weeye, jaad qotanka geedkiisu dhulka kor iskaga taagaa uu yahay 2 mitir. Caleentiisu aad bey u ballaaran tahay; midabka ubaxiisuna waa hurdi; dharka u ficienna waxaa laga sameeyaa dunta cudbigiisa.

DHIQIDDA DHIRTA CUDBIGA

Inkastoo dhir badan oo kala jaad ahi ay ka baxdo duurka, haddana waxaa la ogsoon yahay in dhirta cudbiga ee dadku beeraan lagu goosto muddo 6 bilood ah.

Wax yar aan kaaga sheego habka iyo haannaan shinida ay ka abuur ranto dhirta cudbiga ahi ay u kala duwan tahay iyo sida ay u baxdo.

Shinidu waxaa weeye, sida la yaqaan, inta ama firada yar ee geedku ka abuurmo. Abuurka yar marka la qiyaso waxaa la og yahay inuu dherarkiisu kala yahay 0.6 ilaa 1 sentimitir midkii walba; culayskooduna wuxuu kala yahay min 0.06 ilaa 0.17 oo garaam.kii walba. Shinida middii walba waxay ku dhex jirtaa qal aan si dhib yar oo sahlan loo kala jebin karin.

Kulaylka meelaha shinida dhirtaasi ka baxdaa waxaa weeye min 20° — 30° heer oo santigradh, waxaana habboon inay meelaha lagu aaso abu-

urka shinida dhirta cudbigu ay tahay meel iska suyucsuyuc ah. Abuurka dhirta cudbigu waxay kala tahay min 4—5 cisho inta ay shinidu ku raddo si ay ku biqisho. Biqilkeedu dhegta uu bixiyaa ugu yaraan waa min 6 ilaa 7 Sentimitir. Shinidu waxay laba caleemood oo talaantaalli ah bixisaa in ku dhaw toddobaad. Jaadadka dhirta cudbigu inkasta oo ay fara badan yihiin had-dana inta ay ku dhamaystaan bixiddooda waxaa weeye 5 ilaa 6 bilood. Muddadaas marka ay gaaraan waxaa hubaal ah in cudbiga laga guri doono.

Marka cudbiga la goynayo waxaa fiican inay hawadu mid aad iyo aad u engegsan tahay. Haddii ay miraha cudbiga ku dhex jiraa suyuesan yihiin si fudud cudbiga ugama baxaan, dhibaatooyin badan baana ka imaan kara.

DARYEELIDDA BIXITAANKA DHIRTA CUDBIGA

Waxyalaha ugu waa weyn ee dhirta cudbigu ay rabto waxaa ka mid ah inay hesho qorraxda nuurkeeda in ku filan. Wawaana lagama maarmaan ah in ciidda dhirta cudbigu ka baxdo ay noqoto mid had iyo jeer la baaqbaaqa — oo laysku jebiyo si biyaha iyo hawaduba ay u galaan, waana in loo beera si loo haramayn karo oo fudud oon dhibaato lahayn.

Dhibaatooyinka ugu waa weyn oo dhirta cudbiga laga daryeelo waxaa ka mid ah haramaha — ama geed gaabka hoos ka baxa oo aan laga goyn. Maxaa yeelay, bixidda xididdada dhirta cudbiga ayuu haramuhu waxayeello weyn u geystaa.

Dhaliintenna dhirta cudbiga beerta waxaa ku habboon inay harameeyaan dhirta cudbiga hoosteeda, markaas dabadeedna ay baaqbaaqaan bishiiba mar qur ah. Ciidda iyo carrada ay ka baxdo dhirta cudbigu waxaa habboon in si fiican loo ilaasho, lana daryeelo.

CARRADA DHIRTA CUDBIGA NAFAQAYN LA OGOW.

Dhirta cudb'gu ma rabto inay hesho biyo baaqbaaq oo qur ah ee waxay rabtaa inay ciidda ay ka kor baxdaa lahaato nafaqo ku filan oo ay si wanaagsan ugu bixi karto. Ciidda iyo carrada wax lagu beerto waxaa

habboon inay ahaato mid nafaqo u leh waxa lagu beerayo.

Dhirta cudbigu nafaqaynta ciidda way rabtaa siday haramaha iyo baaqbaaqa u rabto. Dhirta cudbiga waxaa lagama maarmaan ah in digo lagu shubo si loo nafaqe yo ciidda iyo carrada ay ka baxdo.

Dhirta cudbiga si fican baa loo beeraa oo safsaf ah. Geed walboo cudbiyihiba kan kale in isle'eg waa inuu u jiraa, si ay u kala helaan qoraxda nuurkeeda, haramaha iyo baaqbaaquna u dhib yaraadaan.

Waxaa lagama maarmaan ah in dhirta cudbiga la qoro, si habsanna safsaf ahaan loogu beero. Qoridda dhirta waxaa laga bilaabaa marka dhirtu bil jirto. Dhirta cudbiga waxaa habboon in la kala foogeeyo, maxaa yeelay waa in laga foojignaado dhirta cudbiga xiddidadeedu inayan hadhaysmin. Taasoo dhibaato weyn u leh xiddidada cudbigu inay qurmaan marka ay suyucaaan. Dhirta cudbiga fican waa in lagu beero meelo biyo shub leh oo mar walba biyuhu ka dareeraan iyo buuraha sinahooda ee biyo shubka ah ee xididka dhibaata weyn aan u geysaneyn.

Dhirta cudbigu aad bey u adkaysi yar tahay. Cudurro badan baa ku dhasha oo ay u sabab yiliin dulunka ama cayayaanka ku nool ee cuna. Sidaas darteed, waxaa loo baahan yahay in beeraleydu had iyo jeer la tashadaan ragga cilmiga u leh ee ka shaqeeya Wasaaradda Beeraha, waana inay taladooda raacaan oo ay yeelaan.

Dhirta cudbiga ah waxaa lagu waraabin karaa, kannaallada biyaha uga keena webiga.

T U S M O

GUUD AHAAN CUDBIGA BIXIDDIISA.....	2
JAADADKA CUDBIGU KALA YAHAY	2
DHIQIDDA DHIRTA CUDBIGA	3
DARYEELIDDA BIXITAANKA DHIRTA CUDBIGA	4
CARRADA DHIRTA CUDBIGA NAFAQAYN LA OGOW	4

ABUURKA MIRAH A IYO DAAQA

Waxaa Qoray : Kalfin Wikson

Khabiirka ciidda ee ka tirsan laanta Maraykanka
ugu qaybsan horumarinta adduunweynaha

*Waxaa beddeley : Ismaciil Sh. Samantar
iyo
Maxamed Faarax Cabdillahi*

Jaunaayo 1964

A R A R

Jamhuuriyadda Dimoqraaddiga Soomaalida ma jirto imminka xoolo loogu talagalay oo la soo saraa. Laakiin suuq markii loo helo xoolaha nool ee weliba dhaqaalahaa digaggu uu hore u maro ayaa aad loogu baahan doona miro iyo cuntada xoolahaba. Mirahaasi aad bey u qiima weynaan doonaan. Intaana khibraddii laga helobaarista iyo hawsha, faa'iido badan bay yeelan doonaan.

Warka halkaan ku yaallaa wuxuu faa'iido gaar ah u leeyahay dadka xilku ka saaran yahay cuntada xoolaha.

DOORASHO MEELEED

Meelaha godgodan mid ka mid ah, waxaad aad u fiirisaa inta u dhexaysa labada iniinood. Wuxaan ka soo qaaddaa geedka la yiraahdo alfafaha oo kale; Haddii aad doonaysid in ay iniinta alfalfuhu 1 inji (2.5 cm) isu jirto, tiri inta in'inoor ku beeran intii yar oo dhul isku soo wareegsan ah. Markaas ayaad ogaanaysaa in abuurista iniintu ay hagaagsan tahay ama ayan hagaagsanayn. Waxaan u jeedaa waxaa weeye in ay ku badan tahay ama ku yar tahay iniintu dhulka. Sida iniinta loogu abuuray go'adka ayaa markaas la hagaajin karaa haddii loo baahdo, si loo helo bambannaankii laddoonayey inuu u dhexeeyo iniiinaha.

Qiyaasta ugu hagaagsan oo iniinta loo abuuro lama wada egsoona sida runta ah. Qiyaasta lagu abuurayo miraha, waxyaalo badan baa soo dhex gala, kuwaasoo ay ka mid ylihiin jurmiga iniinta, khaalista, ni-maaddeeda, soo dhalashadeeda iyo noocsi geedkeedu yahay. Ka soo qaad cawska cuntub cuntubka u baxa oo kale. Cawskaasi wuxuu u baahan yahay inuu yarehe kala durdurugsan yahay — 4 ilaa 8 inji (10) 20 cm) oo kale. Sidaas daraaddeed waa in la kala durdurkiyaa geedaha qaarkood. Haddii abuurku aad isugu dhawdhawaado dhirta ayaa tartan xun isla galeysa, iyagoo u tartamaya iftiinka, qoyaanka iyo nafaqada (dheefta).

LUNKA™ DIYAARINTIISA IYO GUN KU TALLAALISTA

Waxa ugu wanaagsan sidii loo heli lahaa dhir fican waa:

1. Infin wanaagsan (abuur wanaagsan)
2. Lunka diyaarintiisa
3. Gunka abuurka la dhigayo intuu gaarsiisan yahay.

Abuuristu aad bey qaali u tahay. Qaymaha iniinta iyo sida dhulka

loogu diyaarinayo keliya maahan waxa la tixgelinaya. Haddii goosasho wanaagsan aan laga helin dhulka wax ka baxaan, waxay ka dhigan tahay iyad o kharajkii ku baxayey beerta uu siyaadey. Goosasho wanaagsan dhul liita lagama helo. Taasi waxay aad gooni ahaan u tahay mid qaaya u leh dhirta sanooyinka jirta oo ay ka mid yihii dhirta daaqua. Dhirta qaarkeed siddii wax wanaagsan looga helaa waa dhib yar tahay. Laakiin cawska iyo wixii la midaba abuuristoodu waa dhib iyo khasaara badan yihii.

Diyaarinta iilka iniintu wuxuu ku xiran yahay jilcinta ciidda, fudadka oo la burburiyo, oogada kore oo dhulka la simo. Waxaa sida badanba lagama maarmaan ah in yarehe la daahiyio abuurka kaddib marka iilka iniinta la diyaariyo, si loogu oggolaado in falka beertu boxo (fal waxaa weeye dhirta la doonayo). Halkaas, dal siyaada ah baa loo baahan yahay si loo dilo dhirta aan loo baahnayn iyo ciid isku adkaynta ilaa falitaankaas kaddib.

Iil iniineed oo nadiif ah waa lagama maarmaan si daaq wanaagsan loo helo. Iil iniineed wanaagsani wuxuu siyyaa iniinta taabasho wanaagsan oo ay taabato qoyaanka iyo xidid adag oo geedka yari uu dhulka ku dhaabto. Wuxuu kale oo yareeyaa biyaha ciiddu u baahan tahay oo ka cararaya. Alaaba badan baa wax ka tarta ciidda isku dhajinteeda. Fargeeto ilka badan leh ayaa aad wax u tarta sida dhirta looga falayo beerta.

Iniinta waa in la dhigaa meel hoose si ay u gaarto ciidda qoyan. Laakin haddii meel aad u hoosaysa la dhigo, tabar uma yeelan doonto inay ka soo mur baxdo ciidda. Sida badan, wixii iniin cawseed ah waa inaan la dhigin meel ka hoosaysa hal inji (2.5 cm) iyo digirta iniinteeda oo aan laga hoos marin inji (22 mm).

BACRINTA (KUNJIIMADA)

Bacrintu qayma weyn bay ku leedahay sidii geedka yar oo curdanka ahi uu si xoog ah uga soo mur bixi lahaa dhulka. Nooca

yo inta bacrinta ah oo la isticmaalayo iyo inta goor oo lagu daadinayo waa in la goostaa baaris iyo tijaabo kaddib. Dhulka daaqa leh ee la waraabsho isaga talooyinka soo soeda ayaa lagu dhaqi kara.

Waxaad ku daadisaa 60 ilaa 90 rodol (27 ilaa 41 kg) oo macdanta fosfroska la yiraahdo ah, iyo 30 ilaa 35 rodol (14 ilaa 20 kg.) oo naytrojiin ah halkii hektarba (0.4 hektare) waqtiga la falayo dhirta. Iyadoo la mii-geynayo ama lagu firdinayo, mar labaadna ku daadi 30 ilaa 45 rodol (14 ilaa 20 kg) oo naytrojiin ah halkii hektarba (0.4 hektare) xilliga dhirtu koreyso dhexdiisa.

Digada xooluhu iyada ayaa badanaaba ugu lacag yar haddii si fiican loo dhawro si fiicanna loogu agaasimo dhulka. Waxyaalaha ay qaymaha ku leedahayna waxaa ka mida :

1. Waxay tahay digadu wax ka yimid wax noolaan jirey. Digadu waxay badisaa qaybta ciidda oo waxa nool ka soo askumay. Qaybtaas waxa nool ka timidna waxay hagaajisaa carrageddiska, waxay bad'saa awoodda ciiddu biyaha ku qaadanayso, waxay u oggolaataa hawa badani inay gasho ciidda dhexdeeda, waxay kala hortaa sida ciiddu u qaadanayso, kulka ama qabowga iyo iyadoo waxtar weyn u leh cayayaanka yaryar ee ku dhex nool.
2. Cuntada dhirta. Haltam (ton) oo diga cusub ah, waxaa ku jira 10 rodol (4.5 kg.) oo naytrojiin ah, 5 rodol (2.2 kg.) oo fosfros aashid ah, 10 rodol (4.5kg) oo tan botash la yiraahdo ah, iyo in badan oo waxyaalaha dhirtu u baahan tahay ka mid ah. Ku dhowaan bar nafaqada dhirtu waxay ka timaaddaa digada.
3. Korista nuxurradaa horay u mariya. Digada waxaa ku jira waxyaalo la yiraahdo (hormones) oo dhaqaajinta iyo horumarinta korista dhirta, waxter u leh.

Dhaqaalaynta digada xooluhu waxay dhawrtaa qaymaha ay leedahay diga-

du. Siyaalaha lagu dhawraana waa.

1. Iyadoo la dhigo qaran xoolaha hoostooda si qaranku u dhuuqo digada qoyan, maxaa jira digadu qayma weyn bay leedahay bocrin ahaan.
2. Iyadoo digada dhulka lagu bitiyo si dhaqso ah markay soo baxdo mar-kaasha ciidda la isku dhex labo.
3. Iyadoo lagu kaydiyo digada guri korka ka dabcolan ama hoos ah iyo iyadoo laysku kuuso si aan dabayli u geln.
4. Iyadoo lagu daro daawada la yir ah lo soberfosfeetka (Supperfosphate) si uu u dhaqaaloobo naytrojinka ku jira d'gada. Ku darid lagu daro 2 rodol (.9 kg.) oo soberfosfeet ah intii sac, hal dibi ama hal faras digo maalintiiba ama 50 ila 100 rodol (45 ilaa 90 kgs) halkii tan oo diga ahba waa caado aad loo ammaanay. Ku dar 100 rod 1 (90 kgs) halkii tanba si ay u cusboo-naysiiso digada digagga.

Meesha lagu tijabinayo abuurka waa inay noqataa meel kulka iyo qabawga habeenkii iyo maalintii aanay isbadbaddal lahayn. Marka miraha muunada ah la qaadayo waa inaan la kala doordooran ee kolba kii gacantu ku dhaedo la qaadaa. Miraha qolofta leh waa in qolofta laga saaraa intaan la beerin. Qolofta makiinad loogu ta'agalay ayaa lagaga saarayaa. Haddii aan makiinaddaasi jirinna waa in biyo lagu dhex ridaa miraha oo dabadeedna qummaati qolofta looga saaraa.

4. BEERISTA ABUURKA

Abuurka siyaabo badan baa loo beeri karaa waxaana ka mid ah in miro meeshii walba laysaga daadlyo, in gacanta lagu shiniyeeyo, iyo in cagaf-cagaf la isticmaalo.

Waxaa intaas loogu qaatey cag feagafta oo meelo loo sii jeexay miraha ku ridda. Cagafcagaftu waxay abuurka ku beertaa meel isla siman oo si wacan loo diyaariyey. Cagafcagafta abuurka lagu beero waxaa loo yaqaan

cagafeagafta miraha, laakiin waxaa loo baahan yahay in lagu rakibo alaab u gaar ah marka la abuurayo miraha yaryar, tigaadda qaardeed iyo dhirta qaardeed. Jaad kale oo cagafta ka mid ah ayaa jira oo loogu talagalay in lagu abuuro miraha yaryar oo qura. Waxay taasi aad faa'iido u leedahay marka daaq badan loo baahan yahay. Hannaanka loo qiyaaso inta ay beeri karto cagaftu waa sidaan hoos lagu sheegay:

1. Xoogaa abuura ku riid sanduuqa abuurka ee cagafta.
2. Cagafta waxaad geysaa meel siman oo adag.
3. U qiyaas cagaftu inay kolba tuurayso marka hore.
4. Dhaqaaji keeda miraha baahinaya, laakiin ha u oggolaannin tan qodeysa inay dhulka taabato.
5. Dhaqaaji cagafta hal mitir si aad mirihii ay ku daadisay dhulka korkiisa uga fiirin kartid.

ABUURISTA MIRAH LA CUNO IYO CUNTADA XOOLAHAA

Abuurista daaqa, miraha la cuujo iyo cuntada xoolaha la siiyo waxay ku bixi karaan biyo loo soo weecsho iyo roobka. Abuurista daaqa halkaan waxaa loola jeedaa marka daaqa lagu beero marka hore xerooyin loogu tala galay ee dabadeedna lagu bilaabo beero loo qoday. Daaqa abuuristiisu badanaaba laguma guuleysto. Taasina waxay leedahay asbaabo fara badan. Markaa waxaa hagaagsan in laga hortago asbaabta intaan la abuurin. Tallaabada u horraysaa waxay tahay in qorshayn wanaagsan loogu talagalo intaanu imaan xilliga abuuristu sida hoos loogu sheegay.

1. XULASHADA MEESHA MIRAH LA LAGU ABUURAYO :

Abuurista daaqua ama cuntada xooluhu waxay suuragelisaa marka xooluhu ay aad uga faa'iideystaan oo ay ku iibgalaan qiima wanaagsan. Mar-

ka waxaa habboon in dhulka talantaalli loo isticmaalo oo sanadii meelba wax gooniya loogu talagalo. Sanada dambana wixii kal hore lagu abuuray maahane wax kale lagu beero.

2. XULASHADA TAFIIRTA (species)

Doorashada tafirta la isticmaalayaa waa inay ku koobnaataa waxa meeshaa ka bixi karaya keliya. Tafirta cusubna waa in la tijaabshaa intaan la bee-rin. Daaqa waa in la isku labaa si ay jirriduhu u kala duwanaadaan oo significant ay uga faa'iideystaan biyaha iyo nafaqada labadaba.

3. XULASHADA IYO KA SHAQAYNTA ABUURKA :

Haddii abuurku dhir cusub soo saari kari waayo waa faa'iida darro. Marka hore waa in la doortaa abuur wanaagsan oo caleen soo saari karaya. Abuurkaasi waa inuu wataa nafaqadiisii uu hore u kaydsaday, si ay u suuragasho inuu xididdo yeesho dabadeedna caleen. Abuurka caleenta yeelan karaa miraha kale waa ka huuran *yahay*. Si loo ogaado in abuurku biqil soo saari karo waa in miraha yaryar iyo kuwa waaweynba muunado laga soo qaadaa. Miraha waaweyni waa inay ka koobnaadaan boqol xabbadood, yaryaykuna laba boqol oo xabbadood. Waa in laba xaashiyood oo eadcad mid laga hoosaysiyyaa midna dusha laga saaraa. Markaa waa in saxan gun gaaban lagu ridaa. Kuwa yaryar waa in saxan yar lagu ridaa kuwa waaweyna waa in saxan weyn oo kan cuntada le'eg lagu ridaa. Waxaa la rabaa abuurku yarehe inuu qoyanaadaa, laakiin aan biyo lagu shubin.

T U S M O

DOORASHO MEELEED	, 2
LUNKA DIYAARINTHISA IYO GUN KU TALLAALLISTA	2
BACRINTA (KUNJIIMADA)	, 3
BEERISTA ABUURKA	, 5
ABUURISTA MIRAH LA CUNO IYO CUNTADA XOOLAH A	6

BEERIDDA BASASHA

Waxaa qoray: Robert H. Ruf. Jr.

Numen. M. S. Banafunzi

*Waxaa beddeley: Siciid Saalax Axmed
Maxamed Xasan Cadde*

A R A R

Haddii la eego cuntada Soomaalida ee qofku maalin walba cuno waxaa la arkaa in basashu ay ka mid tahay waxyaabaha lagama maarmaanka ah. Hase yeeshree, waxaa la og yahay in basasha dibedda laga keeno ay lacag malyuumaad ihi ku baxdo sannadkiiba. Taasi waxay dhalisay in wax-aqoonka joogaa rugta tijaabinta ee beeraha Afgooye ay isku dayaan inay dhulkeenna ka beeraan basasha. Waxay markaas yaambo ku faleen dhul hektar ah (ama afar darab ah) oo ay ku daadiyeen toddoba rodol oo ah abuurka basasha ee noociisu yahay “**Taxas grano**”. Kaddibna waxay ku daadiyeen bacrinsho (**fertilizer**). Beertaasi waxay u baahatay laba buufis. Buufiska hore waxaa lagula dirirayey cayayaanka ‘**thrips**’ ee daawadiisu tahay “**Malathion**”, buufiska labaadna wuxuu kan hore dheeraa daawada “**Dithane**” si looga hortago jirrada la yiraahdo “**Gurcaaro**”. Beertaas waxaa la waraabiyey afar goor. Beeridda iyo goynta basasha waxaa gacanta uga shaqeeyey 147 nin maalintiiba, iyo $2\frac{1}{2}$ maalmood oo cagafcagaf ah. Intaasi waa xooggii ku baxay qaybtii buufiska iyo daadinta abuurka iyo diyaarinta dhulka. Waxaa isku soo duwney laanta farsamada ee **Wakaaladda Horumarinta Beeraha**, waxaana lagu qiyaasay kharashka ku baxay 3537 Sh. So. Beertaana waxaa ka go'ay 12,500 kiilo oo basal ah.

Kharashka ku baxay beerta wuxuu ka kooban yahay markii la kala qaado:

2. Shaqada gacanta (147) maalmood oo maalintiba Shs. 6 dhammaan	Shs. 882/=
2. Shaqada cagafcagafta iyadoo lagu darayo dhul geddiskii, arbishiddii farajeexiddii, kushimo daadintii iyo buufiskii)	Shs. 675/=
3. Abuuriddii	„ 210/=
4. Kushiimadii	„ 609/=
5. Daawadii (44 qarshi ah oo malathion iyo 6 rodol oo ah "dithane")	„ 210/=
6. Waraabintii (48 maalmood, saacaddiiba Shs. 20/=	„ 960/=
	Shs. So. 3,537/=

Inta beertaasoo kale ka go'daa waxay ku xiran tahay arrimo badan oo ay ka mid yihiin in dhulku aad u sinnaado si aan biyuhu uga badan, una radin. Taasi waxay muuqatay markii laga helay 20 jawaan mitirkiiba meelaha aan sinnayn; 137 jawaan mitirkiibana laga helay meelaha siman marka la isku celiyo. Meelaha qaarkood oo sinnaa waxaa laga helay in badan 200 oo jawaan hektarkiiba.

Midda kale, meelihii kushiimada lahaa iyo meelihii aan lahayn waxay isdheeraayeen boqolkiiba shan iyo soddon jawaan hektarkiiba. Beerta waxaa la gooyey kaddib markii ay u dhammaatay muddo bil iyo dhawr maalmood ah. Wixii ka go'ayna waxaa la dhigay meelaha caadiga ah oo wax lagu kaydiyo si loola socdo Basashaa. Lix toddobaad kaddib waxaa la arkay, basashii inay geedo bixisay ama biqishay, taasina keentay khasaare. Hase yeeshee, basashii qallallayd ee aan wax qabin, lana daaweyey, waxaa lahayn karay muddo saddex bilood ka badan. Ugu dambaystii, waxyaalaha loo baahan yahay in la tixgeliyo marka la doonayo in si wanaagsan loo beero basasha, waa sidan hoos ku qoran :

1. Dhulku waa inuu ahaadaa mid aad loo falay waqtigii beeridda oo xilliga ku beegnaa.
2. Waa in la caarrageddiyaa, la arbishaa, lana waraabiyyaa dhulka waqtiga u dhexeeya 1 — 15 Agoosto. Waa inaad arbishtaa dhulka 12 maalmood kaddib markaad waraabisisid, isla markaana bilawdid farajeexid, abuurkana ku daadisid faraha dhexdooda. Kaddibna waa inaad waraabisisid.
3. Waxaad ku bilawdaa limid markay soo dhalato (8 — 10) maalmood ilaa marka la gooynayo basasha;
4. Haddi aad basasha ku aragtid cayayaan ama jirro waxyeello u keenaya waa inaad buufisaa adigoo og daawada loogu istiemaalayo.

WAXAA BEDDELEY :

1. Siciid Saalax Axmed
2. Maxamed Xasan Cadde

CAYAYAANKA GALA CUDBIGA SOOMAALIYA

SALDHIGGA BAARISTA CILMIGA
EE BEERAHA AFGOOYE

Kooxdii Jaamicadda Wyomong (Ameerika)

1967

Waxaa beddeley: Jaalle Faarax Fariid

A R A R

Ummad kasta oo meel ku nooli, hadday dooneyso inay wax qabsato, waa inay leedahay barnaamij aad u tifaftiran; gaar ahaan waxaa loo baa-han yahay beeraleyda cudbigu, si ay u gaaraan natiijad wanagsan, waa inay si wacan ula socdaan jaadadka kala duwan ee cudbigu uu u kala baxo, ciidda wax lagu beerto, waxyaabaha kale oo nafaqada u leh geedka cudbiga, habka loo waraabiyo iyo wixii waxyeellaynaya.

Teeda kale, waxaa jira maahmaah ah “nimco kasta dhibaataa ku hoos jirta”. Ulajeeddadu waxay tahay, ma aha oo keliya in la barto sida wax loo beerto iyo sida wax loo waraabiyo ee waa in aqoon loo yeesho sidii looga ilaalin lahaa cayayaanka tirada badan ee abaadsha dhirta waxtar-ka leh iyo daawooyinka lagula dagaallamo cadawgaas.

Daawooyinka lagu ciribtirayo cayayaanka gala cudbiga Soomaaliya waa kuwee? Sideese habboon in loo isticmaalo? Labadaa su'aalood baa la is-veydiyaa markastoo laga wada hadlayo cudbiga ka baxa Soomaaliya.

Inta aan la beerin cudbiga, cayayaanka iyo wax kastoo kale oo wax-yeello u leh cudbiga waa in la ciribtiraa. Barnaamijika ciribtirku wuu-xuu lagama maarmaan u yahay:

- a) in la beero cudbi kala jaad ah
- b) in la jitabsho waxyawga nafaqada leh
- c) habka biyaha loo duwo.

Saldhigga Tijaabintu wuxuu raacdeeyey: Sida loo ciribtirayo caya-yaanka: sida loo tijaabinayo dhawr daawooyin; waqtiyada la istiemaalayo daawooyinka; iyo daawo intee le'eg baa la istiemaalaa; in la ogaado aqoonta iyo cilmiga ay gaareen nimanka u dhabbagalay cayayaanka cudbiga cirib-tirkiisa; in la ogaado daawooyinka loo hayo ama laga heli karo Soomaaliya; qalabka lagaga shaqeeyo daawooyinka. Aqoon waxgaradkeennu uu gaaro ayaa lagama maarmaan ah ka hor inta ciribtirka aan la billaabbin.

Waxaa weliba aad iyo aad loogu baahan yahay aqoon loo leeyahay caya-yaanka waxyeellada leh ee ku nool meesha. Boqollaal baa colaad ku qaada cudbiga Soomaaliya. Bar waxay cunaan abuurka, bar waxay cunnaan dhirta yaryar ee waqtiga kulka soo baxda. Caleenta waxaa cuna diirta iyo xoonka; cayayaan kale oo kala jaad ah ayaa ka dhuuqa dhacaanka caleemaha iyo jirridaha. cayayaan kale ayaa qoda jirridha iyo cudbiga intaanu dillaacin oo sidaa ku abaadsha dunta wanaaggeedana kala dhantaala.

Daawo kale oo daawooyinka maanta la haysto ahi kuma filla ciribiirka

cayayaanka oo dhan, jaad walba ha ahaadeene. Kolka inta aan la billaabbin ciribtirka, waa in la` ogaadaa cayayaanka ugu waxyeello badan ee cur-yaaminaya beerista cudbiga dalkeenna ee wax u dhima mushtarka loogu talagalay.

Warbixintu waxay ku eg tahay oo keliya in faallo gaaban ay ka bixiso cayayaanka ilaa imminka laga arkay. Cayayaanka halkan ku qorani ma wada koobin cayayaan oo dhan, laakiin, caynkooda waa la kordhin karaa kolka raacdada la sii wado. Siiba, kolka la oggaado aqoonta dadka cudbiga ku lug lihi ay gaareen.

CAYAYAANKA KUWA UGU BADAN WADDANKEENNA

Aboorku wuxuu wax yeelayaa suufka abuurkiisa intuu ku jiro carrada hoosteeda iyo jirriddu markay soo baxdo. Waxaa dhacda inuu abuurku dhinto ama u naafoobo oo geedka ku yaallaa aanu taabba gelin, oo xoog yeelan, suuf badanna uusan bixin. Dhirta baxaysaa way ku dhimataa ama way ku dhaawacantaa aboorka geedka hoos ka eunaya: jirridda iyo xididdadaba. Kabajaagu wuxuu caleenta kala baxaa nuxurka, dabadeedna caleentu waxay yeelataa midab hurdi ah (waa kolka Soomaalidu tiraahdo laantii baa caddaatay). Taasina waxay dhaawacdaa oo dhantaashaa abuurka iyo koridda cudbiga geedkiisa. Kabajaagu wuxuu leeyahay midab aan caleenta laga aqoon oo wuxuu muuqdaa oo la arki karaa kolkii caleenta midabkeedu caddaado.

“Aphidkuna” caleenta way qawrariyan. Marka muuqu aad uga dhammaadana caleentu way laalaabantaa, cayayaankoo ku dhex jira.

Diirta oo dhawr jaad ah waxay cuntaa caleenta cudbiga. Diirtu caleenta way xagxagataa ama way daldaloolisaa. Geedka waxyeello weyn baa gaara oo cudbi badan ma baxsho.

Xoonka cudbiga caleentiisa u darani, caleemaha ayuu daldalooliyaa. Xoonkaas oo midabkiisu madow yahay habeenkii buu dhirta mirtaa, maalintiina doogga dhirta hosteeda ka baxa ayuu isku qarshaa, lamana arki karo.

“Red spider mites” waxay bataan marka roobku istaago. Waxayna le’daan haddii la isticmaalo daawooyinka qaarkood. Cayayaankuna waxay u daran yihiin caleemaha oo ay midab doorshaan.

“Trhipsru” waxay waxyelleeyaan dhirta yaryar kuwaasooy caleemahooda xagxagtaan oo ay midab dooriyaan. Caleemuhu dhirta koristooda qayb ayay ka qaataan ,la'aantoodna way darradaan oo hawshii laga rabey kama soo baxaan. “Thipsku” aad iyo aad bay u yaryar yihiin (dherarkoodu ma dhaafo mid ama laba mm.) lamana arki karo ilaa celeemuhu caddaadaan.

Cut-wormku” waxay jarjaraan jirridda dhirta yaryar, kaddib dhirtu isma taagi karto ee way dhaedaa markaasay cunaan. Way jiitaan geedka ay gooyaan oo dhulka hoostiisa ayay la galaan. Dherarka “cut-wormku” waa 3 ilaa 4 mm. Kuwa waaweyni way naaxaan, oo dherarkoodu wuxuu gaaraa ilaa 6 sentimeter; inta badan waxaa maalintii lagu arkaa dhirta ay gooyaan hoo-steeda. Badanaa waxay wax cunaan habeenkii iyo maalmaha uu hoosiis jiro.

Cutub dirxi ahi (army worms) waxay cunaan caleenta dhirta yaryar. Cutub dirxigu way midabyo badan yihiin, jirkooduna diillimo ayuu leeyahay iyo timo. Isaga oo koox koox ah ayuu doogga ka soo baxaa oo tagaa geedaha suufka ah. Markii uu weynaado dherarkiisu wuxuu gaaraa 8 sentimeter.

Ayax oo nin kastoo beeraley ahi yaqaan, suufka wuu u daran yahay mar la arkaba. Kooxo ayax ah ayaa beer eber ka dhigi kara muddo aad u yar.

“Spring bollwormku” wuxuu qodaa jirridda dhirta, inta korraysana xagga sare buu waxyeelleeyaa. Marka dambe, diirta madow oo dherarkeedu noqdo ilaa 11 sentimeter way dhaawaedaa suufka intuusan furmin.

“Cotton stainerka” oo midabkiisu cas yahay geedkuu muuqa ka jaqaa dabadeedna suufka aan dillaacin ayuu cunaa. Suufka aan dillaacin baa dhaca ama hadduu dhadana midab foolxun ayuu yeeshaa. Kaasoo qiimo aad ah aan iibsameyn. Saliidda suufka ku jirta waa yaraataa.

“Dusty cotton stainerka” yaryar ama wuu cad yahay ama wuu madow yahay. Wuxuuna yareeyaa saliidda suufka ku jirta.

Dhawr cayayaan oo kuwa loo yaqaan “bollworms” ayaa cuna suufka ubixiisa intaanu dillaacin. “Spiny bollwormska” horaan u sheegnay. “Red” ama “Sudan bollwormku” wuxuu cunaa ubaxa dhexdiisa, xarriiqyo cascasca dhabarkuu ku leeyahay. “False colding moth” waa guduudan yahay. Pank boliworms” uu dherarkiisu yahay 10 ilaa 12 mm. goobabo cadcad buu leeyahay; wuxuuna cunaa suufka abuurkiisa iyo ubixiisa. Wuxuuna raacaa suufka min waddan ilaa waddan. “Heliothis ama Amerikan bollwormku” wuu ka wada weyn yahay cayayaanka kale, midabbo kala duduwanne wu leeyahay. Ubaxa dhexdiisa ayuu galaa waana dilaa.

Cayayaanka “stainers” ama “bollwormska” loo yaqaan ubaxa way daldalooliyaan. Daldaloolladaas oy ka galaan cayayaanka cudurka sida.

Cayayaan badan oo kale ayaa wax yeela suufka. Waxaa ka mid ah: “Bugs” Kala jaad ah — sida “lygus” “stink and shield bugs” — oo dhaa-

waca jirridda caleenta iyo ubaxa. Geedka way sumeeyan "whiteflyga" yaryari sida badan waqtiga abaari ayna jirin, cudurradda ayuu gudbiyaa min geed ilaa geed, sida dhilmaanyadu u gudbiso.

Cayayaan badan oo suufka cuna ayaa isla markaa cuna geedaha kale oo ay isu eg yihiin suufka - sida "Okraha" Soomaaliya. "Heliothis bollwormku" waxay cunaan abuur badan oy ka mid yihiin galleyda, yaanyada iyo "beansku". Cayayaankaasu waxay ka tagaan geedaha kale oo suufka u tagaan, kolkaasay tarmaan. Mar ama laba jeer baa meel suuf lagu beeri karaa oo ka naban geli kara cayayaankaas. Labadaas jeer inta ka dambaysa waxaa loo baahan yahay ilaalis iyo feejignaan xagga daawooiyinka iyo dadkaba. Waa in la gubaa suufka geedihiisa marka suufka laga gooyo ama laga guro.

CIRIBTIR — BAABI'INTA DHIRTA

Soomaaliya muddo aan xad lahayn bay noolaataa dhirta suufku, iyadoo aad u baxda waqtiga roobka oo ayan ku dhimanna roob la'aanta. Dhirtaasi haddaba waxay cunto u noqotaa cayayaan badan oo u khatar ah abuurka cusub ee suufka. Si loo cirib tiro cayayaankaas waa in dhirta si aad ah loo abaadshaa mar alla marka suufka laga gooyo. Waddammada qaarkood waxaa sharci ah in dhirta suufka laga gurtay dhakhso loo abaadsho oo aan weliba la beerin abuur suuf oo cusub ilaa muddo dhawr bilood ah. Taasu waxay aad u yaraysaa cayayaanka oy suuragelisaa si loogu guuleysto dagaalka lagu qaadayo cayayaanka. Dhirta suufka oo la abaadsho waxay caawisaa cirib tirka.

CIRIBTIR AMA LA DAGAALLAN — DAAWOOYIN

Waqtigan la joogo waxaa si wacan loogula dagaallami karaa cayaanyaanka Soomaaliya ku nool Daawooiyinka hoos ku qoran :

DDT, Carbaryl (Sevin), BHC iyo Dimethoate (Rogor). Waxaa kuwa kale ka quwad badan "Carbarylka" oo cayayaan badan disha. Laakiin, waxaa loo baahan yahay in lagu labo ama lagu khaldo "molasses" si aad loogu laayo "helioths bollwormka"; waxse ka tarimayso "miteska" iyo "aphidska". Xagga dhaqaalaha waxaa jaban ama raqisan DDT, laakiin aad uma layso "Spiny iyo red bollwormska". Tijaabooyin lagu qabtay Saldhigga Tijaabooyinka ee Afgooye waxay caddeeyeen in suufka lagu isticmaalo "carbarylka" uu ka bixi og yahay suufka lagu isticmaalo daawooyinka kale. Si taas la mid ah waxaa iyaguna caddeeyey tijaabooyin meela kaloo Afrika ah lagu qabtay. Intaa waxaa u dheer daawada "carbarylka" iyadoo lagu isticmaali karo beeraha yaryar ee khudradda oo ka baxa guryaha hortooda. Weliba waxay ku wanaagsan tahay "Carbaryl" nabadjelyada oo dhibaato iyo sun ma leh.

CIRIBTIR AMA LA DAGAALLAN — ISTICMAALKA QALABKA

Qalabka wax lagu buufiyo (sida biyaha) ayaa ka wanaagsan qalabka kor daadiska (sida siigada). Kiishka dhabarka lagu xirto ee wax lagu buufiyo oo qaada 8 ilaa 12 litir ayaa lagula dagaallami karaa cayayaanka ku nool beer mid ilaa laba hektar ah. Waxaa kaloo qalabkaas loogu isticmaali karaa beeraha yaryar ee khudradda iyo cayayaanka guryaha siiba dhilmaanyada. Dhawr dukaan oo Xamar ah ayaa laga heli karaa qalabkaas.

Kiishash dharka lagu xiro oo ku socda batrool ayaa iyaguna Xamar yaal. Qalabka waxaa lagaga shaqayn karaa beer suuf oo tobant hektar ah.

Qalabyada waa weyn ee la isticmaali doono waqtiyada soo socda waxaa ka mid ah: Buufiye, cagafcagaf iyo dayuurado kor wax ka buufiya.

Waa in loo fiiro yeesho xagga dhaqaalaha marka la ciribtirayo cayayaanka. Marka daawooyin badan la isticmaalo qiimaha kordhaya. Kolkaa waa in laga fiirsado daawooyinka la doonayo. DDT way ka jaban tahay "Carbarylka", "Carbarylkuna" wuu ka xoog badan yahay. Suufka aad loogala daaallamo cayayaanka wuu wanagsan yahay wuuna qiimo badan yahay.

TUSMO

Daawooyinka	2
CAYAYAANKA KUWA UGU BADAN WADDANKEENNA	3
CIRIBTIR - BAABI'INTA DHIRTA	6
CIRIBTIR AMA LA DAGAALLAN - DAAWOOYIN	6
CIRIBTIR AMA LA DAGAALLAN - ISTICMAALKA QALABKA	7

ILAALINTA CAYAYAANKA DALKA SOOMAALIDA

Waxaa qoray: Joosef Maranto

Waxaa beddeley: Cismaan Jaamac iyo Yuusuf Cabdi

SALDHIGGA BAARISTA BEERAHA AFGOOYE

Wasaaradda
Beeraha iyo
Xoolaha

Kooxda Jaamacadda Wyomong (Ameerika)
USAID - Jamhuuriyadda Dimuqraadiga Soomaalida

Wareegto Lamb. 1

Juunyo, 1967

A R A R

Liin qarbooshtu ama bombeelmadu liimaha ka baxa Soomaaliya, waa tan ugu badan, waxaana ku xigta liimada dhanaan. Wuxuu kaleetoo jira dhawr nooc oo ay ka mid yihiin mandariinta iyo liin macaanta. Hase yeeshi, kuwaasi aad bey u yar yihiin.

Bombeelmadu sida canabka ayay rucub u baxdaa oo dhawrkii xabbadoodba, meel bay ka wada baxaan. Meesha ay markii u horreysey ku abuurantay lama yaqaan waxaase la sheegay, in sannadku markuu ahaa 1814kii bombeelmadu ay jirtey oo laga yaqaanney dalkaas Jamayka.

Bombeelmada markii ugu horreysey waxaa Soomaaliya keenay nin Talyaani ah oo la oran jirey Dr. Romolo Onor, sannadku markuu ahaa 1910kii ama 1912kii. Markaas kaddib, bombeelmadii ninkaasi wuxuu ku beeray saldhigga Beeraha ee Jennaale. Markuu sannadku ahaa 1913kii geedo tiradoodu yar tahay baa lagu beeray Jennaale, Afgooye iyo Jowhar. Markuu sannadku ahaa 1914, dhulka ay bombeelmadu ka baxday waxaa lagu qiyaasay siddeetan (80) hektar. Dagaalkii labaad ee Adduunyada iyo dhawrkii sannadood ee ka dambeysey, bombeelmadii waa la daayacay, markaa dhirtii yaryarayd badankeedii way dhimatay. 1950kii iyo wixii ka dambeeyey ayaa abuur cusub laga bilaabay labada Webi, Shabeelle iyo Jubba, hareerahooda. Intaas kaddib, xiiso aad ah ayaa loo qabtay bombeelmada abuurkeeda oo si fican ayaa loo fidiyey. 1967kii dhulka laga beero bombeelmada waxaa lagu qiyaasay saddex boqol (300) oo hektar. Inta Kacaankeenna barakaysani jireyna, aad baa bombeelmadii loo fidiyey. Baarista si dhab ah oo cilmi ku dhisan loo baaro liinta Soomaaliya ka baxda iyo siyaabaha loo xannaaneeyo, waa mid waqtigan aynu joogno heer bilow joogta oo hore si habboon aan wax looga qaban. Hase yeeshi, waxaa muuqata inay bombeelmadu si fican uga bixi karayso Soomaaliya oo marba marka ka sii dambaysa, bombeelmada dibedda loo diriyaa ay sii badanayso. Laa imminka, meel meel dhif ah oo ay ka mid tahay Jowhar (SNAI), ayaa si fican bombeelmada looga ilaaliyaa cudurrada ka yimaada cayayaanka ay ka mid tahay diirtu ee ku ukumeeyaa bombeelmada. Cayayaankaasi dhibaato weyn bay ku hayaan dhirta bombeelmada. Sidaas darteed, ayay haboon tahay in barnaamij ku saabsan sida loo ilaaliyo bombeelmada oo looga ilaaliyo cayayaanka loogu dhigaa beeraley-deenna. Taas waxaa ka imaanaya miro ka wanaagsan oo ka macaan kuwa imminka inoo baxa ee aynu dibedda u dirno ama aynu dalkeenna gudihiiisa ku cunno. Ulajeeddada warqaddaani waxay tahay sidii loo garansiin lahaa beeraleyda Soomaaliyeed cayayaanka beeraha liinta ah ku dhasha siday u aqoonsan lahaayeen iyo siday uga daaweyn lahaayeen.

I. PURPLE SCALE (*Lepidosaphes beckii*).

Cayayaanadda magaceeda laatiiniga ahi kor ku dhigan yahay, waxay ka mid tahay cayayaanka ugu badan ee markiiba dhaqso loo arki karo kuna dhasha beeraha liinta ah. Cayayaanaddaasi aad bey dhirta liinta ugu badan tahay, si fara badanna way ugu dhalataa beeraha. Caleenta iyo mirahaba aad bey u cuntaa. Caleenta ay cuntaa way googo-daa wayna daldalooshantaa, mirahay cuntaana way foolxumaadaan oo fururuc bay yeeshaan. Sidaas darteed dibedda looma diri karo mirahaas.

Cayayaanaddaasi adduunka oo dhan, meeshii liintu ka baxdaba waa laga helaa, sannadkiibana dhawr jeer bay dhashaa. Sidaas darteedna had iyo jeer beeraha kama dhammadto ilaa laga dilo.

FARSAMADII LOO ILAALIN LAHAA :

Marka ay ku dhalato dhirta yaryar ee curdanka ah, asayna cayayaanaddaasi aad u tira badnayn, waxaa lagu buufiyaa batrool iyo biyo la isku labay. Qiyaasta la isku labaya waa hal (1) litir oo batrool ah iyo boqol (100) litir oo biyo ah. Marka ay dhirtu waaweyn tahay cayayaankuna badnaado, waxaa la isugu darayaa saliid (Oliyo) caadi ah iyo daawada Malthion 25% W.P. ama saliid iyo daawada Parathion 25% W.P. Daawada Parathion waa daawo sun ah. Sidaas darteed si farsamo leh, waa in loogu isticmaalaan, dad shaqaale ah oo si fiican loo tababarayna waa inay isticmaalaan. Ninka wax buufinaya waa inuu xirtaa dharkii uu dharkiisa iyo jirkiisa ku dhawri lahaa, iyo alaabadii uu ku neefsan lahaa, gaemadhawr rabbar ah iyo koo-siyad. Daawada kaleeto ee la yiraahdo Malathion, tan hore way ka sun yar tahay. Ugu yaraan sannadkii laba jeer baa loo baahan yahay in la buufiyo dhirtii uu cayayaankaasi aad ugu dhasho. Waqtiga ugu wanaagsan ee ay tahay in beeraha la buufiyaa waxaa weeye laba jeer. Jiilaalkii marka dhulku engegan yahay iyo marka roobka ugu horreeyaa da'o kaddib ee geedu-huna filayaan miruhuse ayan weli bukoon.

II. RUST MITE (*Phyllocoptruta Oleivora*).

Cayayaanaddani waa mid aad khatar u ah oo ku dhalata bombeelmada ka baxda Soomaaliya. Iyadu aad bey u yaryar tahay, dirqi baana lagu arki karaa. Waxayna ku dhalataa caleenta iyo miraha guudkoodaba. Diirkka miraha ayay aad u dhaawacdaa oo markay miraha yaraan ku unto, miruhu ma waaweynaadaan, diirkooduna wuu adkaadaa midabkooduna wuu doorsoomaa.

FARSAMADII LOOGA ILAALIN LAHAA BOMBEELMADA :

Waxa lagu buufiyaa dawada la yiraahdo Dithane (Zineb) oo beeraha bombeelmada ee Jowhar (SNAI) aad loogu isticmaalo.

Waxaa wanaagsan in sannadkiiba laba jeer ugu yaraan lagu buufiyo daawada.

III. CITRUS COLDING MOTH.

Cayayaanaddaani waxay ka mid tahay cayayaanka bombeelmada ku dhasha, kuwa ugu khatarsan ee Soomaaliya laga helo. Cayayaanaddaani waxay dhalad u tahay oo laga helaa Afrika oo dhan, aadna waxay caan ugu tahay beeraha liintu ka baxdo ee Koofurta Afrika.

Cayayaanaddaani waxay ukunteeda ku dhashaa diirkka miraha dhexdiisa. Iyagoo yaryar ee markaa dillaacay aaya dabadeed hoos u gala miraha oo intay gaaraanba qurmiya. Taasi korsiimadii miraha ayay wax u dhintaa. Haddii miraha caynkaas ah loo daayo geedka, si dhaqso ah ayay u qurmaan : mar-kaasay iskood isaga daataan. Cayayaanaddaani ma aha tu beeraha sannad walba ku dhalata, hase yeeshie, marka ay dhalato waxaa lagama maarmaan ah in dhaqso looga daaweyyo.

SIDII LOOGA ILAALIN LAHAA DHIRTA :

Mirihiidhirta ka daatay waa in sannadkiiba dhawr jeer la guraa oo dabadeedna la buufiyaa oo sidaa cayayaanaddii lagu dabar gooyaa. DDT amase parathion aaya si fican loo isticmaali kara. Haddii beerta, si joogta

ah sannad walba loo buufiyo, aad bey u adag tahay siday cayayaanaddaani ugu dhalato.

IV. BALAMBAALISTA LIINTA (citrus butterfly).

Balambaalista liinta oo afka laatiinka loo yaqaan (*papilio demolens demodecus*) waxay ka mid tahay qaybta cayayaanka ee loo yaqaan "Lepidoptera". Balambaalistaasu aad bey Soomaaliya ugu caan tahay oo dhirta liinta (1) ah ayaa laga helaa, gaar ahaanna kuwa yaryar ee markaas soo baxaya iyo laamaha curdanka ah. Marka ay dirindiirта tahay, samnaadkoo dhan waxay gashaa meelaha iniinaha ah oo geedku ka samaysmo. waxaa laga yaabaa in dhawr dirindiirtaas ka mid ihi, geed yar oo soo baxaya ay baabi'yaan. Dirindiirта yaryar intayan balambaalista noqon, midabkeedu waa madow cawlaan oo barabaro waaweyn oo eadcad dusha ku leh. Markay weynaatana, waxaay noqotaa balambaalis madow oo hurdi ah. Ukunteeda waxay dhigtaa caleemaha cagaarka ah.

SIDII LOO LAYN LAHAA DIRINDIIRTA.

Haddii dirindiirта tiradeedu yar tahay oo geed geed laga helo, gacantaa lagu guri karaa oo dabadedna la layn karaa. Haddii kalese "DDT" ama "Parathion" ayaa lagu buufin karaa. Cayayaandileyaal kale oo ay ka mid yihiin "dieldrin" ama "malathionna" waa la isticmaali karaa. Baarista cayayaanka dhirta iyo buufintooduba waa inay joogto noqdaan, si looga hortago khasaarahooda.

(1) Liinta waxaa looga jeedaa khudradda dhanaan ee ay ka mid yihiin mandariinta, bombeelmada iyo liintuba.

V: DAANIGA CAS EE LIINTA.

Daaniga cas ee liinta oo sayniska lagu yiraahdo (*Panonyehus citri*), waxaa lagu arkay dhawr jaad oo liinta rugta baarista ee beeraha laga beray ka mid ah. Kelifoorniya waxaa looga yaqaannaa "caarada cas".

qaannaa "caarada cas".

SIDII LOO LAYN LAHAA DAANIGA :

Dhulalka kulul, sida Soomaaliya, waa in laynta la bilaabo marka u horraysa ee daaniga lagu arko dhirta, haddii kalese, waxaa markiiba la arkayaa caleentii oo ismidab geddisey. Saliidda sannadkiiba mar dhirta lagu buufiyo ee cayayaanka dusha adag leh disha, ayaa daaniga liintana ku filan, inay disho. Haddiise daanigaasu dhibaato keeno, gaar ahaan waqtiga abuurka, markaas waxaa lagu isticmaali karaa "kelthane" ama "tedion". "Kelthanku" aad buu wax uga taraa noocya badan oo daaniga ka mid ah, waxtarkiisuna muddo ayuu raagaa. Haddiise loo baahdo in mar wax ka badan beerta la buufiyo, markaas "tedionka" ayaa la qaataa.

VI. CITRUS THRIPS (*Scirtothrips citri*).

Citrus Thrips, waa cayayaanad baalal dhuudhuuban leh oo dhirta liinta ah ka dhalata. Midabkeeduna waa hurdi guduudan. Waxayna cuntaa caleenta curdanka ah ee soo baxaysa, Bombeelmadana haaray u yeeshaa.

SIDII LOO LAYN LAHAA BALAMBAALISTAAS :

Waa in ugu yaraan sanadkiiba mar dhirta liinta la buufiyaa, si cayayaanaddaas looga dhammeeyo. Waxa lagu buufinayaana waa DDT budo ah oo bolqolkiiiba 50 la qoyn karo, ama "sabadilla" oo 0.5% la oooyey. "Dieldrin" iyo "Parathionna" waa lagu isticmaali karaa. Waa in marka ugu horraysa ee ubuxu dhoco la buufiyaa si ayan cayayaanaddu u qurmin miraha.

VII. LONG-TAILED MEALY BUG (*Pseudococcus Adonidum*).

Waa cayayaan marmar lagu arko Soomaaliya. Waxaa laga helaa dhirta liinta ah, marka miruhu ku yaalliiin. Waxaa kaloo lagu arkaa dhirta yar-yar ee cambaha ah ee soo baxaysa, waxaana lagu gartaa dabadeeda dheer. Meelaha ay ku badan tahay waxaan lagu garan waayin waxaa ku samaysma xabag iyo maaleeyo.

Waxyabaha cayayaanka qolofta leh lagu buufiyo ee ay ka mid yihin "Malathion" iyo "Parathion" ayaa iyana dilaaya.

VIII. CIRTRUS APHIDS (Aphid citricidus).

Inta badan waxaa la yiraahdaa APHIS TANARESI DEL QUAREO waxana laga helaa dhulal badan oo laga beero liinta iyo wixii la mid ah. "Aphid" oo ah injirta dhirta, waxay dhirta qaadsiisaa cudur loo yaqaan afafka qalaad "Tristezza", kaasoo ugu weyn cudurrada ku dhaca khudradda dhanaan. cayayaanadaasi waxay wax u dhinto waxaa ka mid ah caleenta, ubaxa iyo miraha. Caleentu way duuduubantaa, caaradda baxaysaana way gallooesantaa, geedkuna dhaqso uma boxo.

SIDII LOO LAYN LAHAA :

APHIDS waa cayayaanadda markiiba dhaqso isu dhasha ee farabadata. Sidaas aawadeed waa in degdeg loo buufiyaa, marka ugu horraysee lagu arko dhirta. Sida loo laayana dhibaato ma laha waayo sumaha aan hore u soo sheegnay, inta badani "aphidskana" way dishaa.

NICOTINE : rotenone oo keli ah ama isagoo ku jira saliid batrool, MALTHION ama SYSTOX (Sylemice Insecticide) ayaa lagu buufin karaa.

DIGNIH KU SAABSAN ISTICMAALKA SUNTA CAYAYAANKA

Sunta lagu laayo cayayaanka qaar badan oo ka mid ihi, khatar weyn bay ugu sugar yihin dadka iyo xoolahaba. Sidaas darteed, waa in laga firsadaa sida loo isticmaalayo. Waxaa wanaagsan in loo dhiibo suntaas nin khibrad u leh sunta cayayaanka.

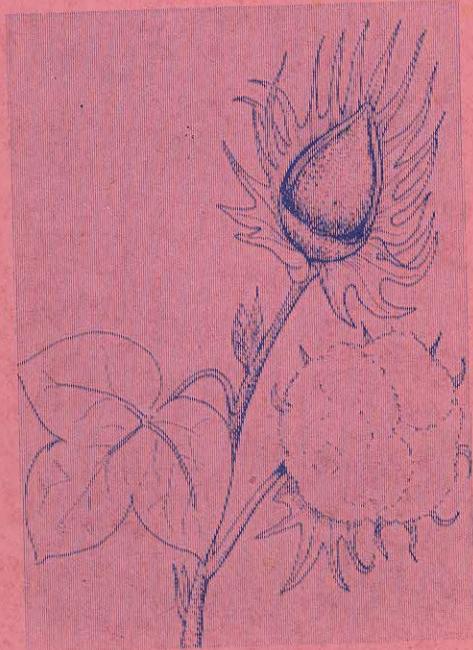
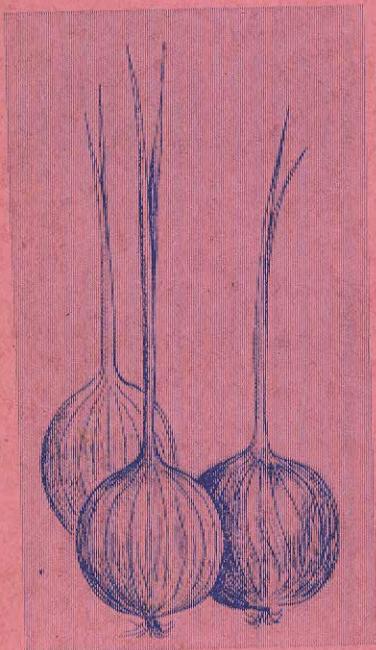
Sunta waa in meel qabow la dhigaa, carruurtana laga fogeeyaa. Kiishashka ama weelasha laga shubana waa in la gubaa. Noocyada khatarta aad u ah ee uu ka mid yahay "Parathion" (organophosphoranstype) waa in loo xirtaa wax kaa celiya. Had iyo jeerna waa inaad si fiican u akhridaa tallaabooyinka badbaadada ku saabsan ee ku qoran qardaasyada suntu ku jirto.

Waa inaad aadna uga feejigaataa in ayan suntu ku dhicin biyaha la cabbayo iyo kuwa beeraha lagu waraabinayo toonaa.

T U S M O

PURPLE SCALE (Lepidosaphes beckii).....	2
RUST MITE (Phyllocoptuta Oleivora).....	3
CITRUS COLDING MOTH.....	3
BALAMBALISTA LIINTA (citrus butterfly).	4
DAANIGA CAS EE LIINTA.	4
CITRUS THIRIPS (Scirtothrips citri).	5
LONG-TAILED MEALY BUG (Pseudococcus Adonidum).	5
CIRTRUS APHIDS (Aphid citricidus).	6
DIGNIIN KU SAABSAN ISTICMAALKA SUNTA CAYAYAANKA.	6

Waxaa lagu daabacay
Wakaaladda Madbacadda Qaranka

Qayme: 4,50 Sh.